

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Скуріневської Лесі Валентинівни "Управління оборонними ресурсами в системі формування економічної безпеки України", поданої до захисту на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дисертації і її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Сучасні виклики та загрози, з якими зіткнулася Україна, зумовлюють нагальну необхідність вдосконалення механізмів управління оборонними ресурсами як ключового елемента забезпечення стійкості національної економіки та формування економічної безпеки. Ефективне використання обмежених ресурсів оборони, їхнє стратегічне планування та менеджмент є критично важливими для підтримки обороноздатності держави та мінімізації негативних економічних наслідків військової агресії.

Обраний напрям дослідження повністю кореспондується з основними стратегічними та нормативно-правовими документами державного рівня у сфері безпеки та оборони. Це свідчить про високу прикладну цінність дослідження та його безпосередню інтеграцію у процес реформування системи оборонного управління України.

Основні результати роботи були використані та знайшли своє практичне втілення під час виконання науково-дослідної роботи (НДР) на тему: "Обґрунтування перспективної системи оборонного менеджменту Збройних Сил України" (шифр "Менеджмент-УР", № ДР 0116U008792). У межах зазначеної теми дисертанткою Скуріневською Л.В. було особисто реалізовано комплекс важливих завдань, які стали основою для дисертаційних положень..

Таким чином, дисертація вирішує важливу науково-прикладну проблему вдосконалення управління оборонними ресурсами, що є

невід'ємною складовою економічної безпеки держави, і має чіткий зв'язок із затвердженими державними програмами, планами та результатами проведених науково-дослідних робіт.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертаційна робота Скуріневської Лесі Валентинівни представляє собою ґрунтовне і завершене наукове дослідження, в якому наукові положення, висновки та розроблені практичні рекомендації відрізняються високим ступенем обґрунтованості. Обґрунтованість досягається завдяки системному підходу до аналізу предметної області, комплексному залученню методів економічного та порівняльного аналізу, а також формуванню оригінального науково-методичного апарату. Усі висновки, представлені у дисертації, логічно взаємопов'язані, мають міцну теоретичну базу та підтверджені емпіричним матеріалом, що відповідає сучасним вимогам до наукових досліджень рівня доктора економічних наук.

Дисертанткою проведено всебічний аналіз наукових праць, який є достатньою передумовою для ідентифікації наукової прогалини. Ця прогалина чітко сформульована як недостатня комплексність підходів до формування цілісної концепції управління оборонними ресурсами з урахуванням сучасних геополітичних реалій, безпекового середовища та технологічних інновацій. Це положення обґрунтоване посиланням на множину вітчизняних і зарубіжних джерел, що свідчить про глибоке занурення в проблематику.

Уточнення термінології та структури оборонних ресурсів (включаючи матеріальні, фінансові, людські, інформаційні та технологічні складові) є критично важливим для подальшої формалізації управлінських процесів. Обґрунтованість цього висновку полягає у необхідності

гармонізації вітчизняної термінології з міжнародними стандартами, що прямо впливає на ефективність міжнародного співробітництва у сфері безпеки.

Запропоновані принципи (цілеспрямованість, керованість, прозорість, гнучкість і мультиагентність) є логічним наслідком аналізу воєнної агресії та вимог інтеграції у європейський безпековий простір. Вони забезпечують концептуальну рамку для розробки практичних рекомендацій, гарантуючи їхню актуальність і функціональність.

Висновок про необхідність переходу від централізованих моделей до гнучких програмно-цільових систем є беззаперечно обґрунтованим, оскільки він базується на світовому досвіді країн-членів НАТО та вимогах адаптації до динамічного безпекового середовища. Запропонована національна модель є синтезом кращих світових практик та унікальної національної специфіки.

Проведений порівняльний аналіз систем управління оборонними ресурсами США, Польщі, Німеччини та України є надійною емпіричною базою роботи. Він дозволив не лише підтвердити тісний зв'язок між оборонними витратами та економічною безпекою, але й обґрунтувати оптимальні моделі фінансування та розподілу ресурсів, що безпосередньо слугує основою для подальших практичних рекомендацій.

Використання методу аналізу ієрархій (MAI) для вибору оптимальних варіантів структури управління є вагомим підтвердженням наукової обґрунтованості. MAI дозволяє формалізувати процес прийняття рішень, що є критично важливим в умовах обмеженості ресурсів, і забезпечує кількісну оцінку варіантів за критеріями ефективності, керованості та економічності.

Розроблена класифікація, що інтегрує стратегічне планування, сценарне моделювання, аналіз загроз і сучасні методи обробки даних, демонструє прагнення автора до створення гнучкої та адаптивної системи

управління. Це положення обґрунтоване потребами оборонного планування в умовах високої невизначеності.

Розробка науково-методичного апарату для комплексної оцінки ефективності на основі багатокритеріального аналізу та інтегральних показників є важливим досягненням. Вона забезпечує перехід від кількісної оцінки витрат до якісної оцінки результатів, що є ключовим елементом сучасного оборонного бюджетування.

Обґрунтований комплекс показників (ефективність витрат, оперативність, стійкість, якість взаємодії) дозволяє формалізувати експертні оцінки та підвищити прозорість управління. Це положення є повністю обґрунтованим, оскільки вирішує проблему суб'єктивності в оцінці оборонних спроможностей.

Методика оцінювання державних програм, що поєднує якісні та кількісні показники, гарантує об'єктивність оцінки, забезпечує зворотний зв'язок та можливість оперативної корекції управлінських рішень. Це є потужним інструментом контролю за реалізацією оборонної політики.

Запропоновані концептуальні засади Концепції управління оборонними ресурсами України, що включають стратегічне планування, міжнародне співробітництво та екологічний вимір, є всебічно обґрунтованими потребою у створенні динамічної та адаптивної системи управління, здатної протистояти довгостроковим викликам.

Рекомендації щодо впровадження кращих міжнародних практик (інтеграція військових і цивільних ресурсів, IT-рішення) є життєво необхідними в умовах воєнного часу та базуються на результатах порівняльного аналізу. Це забезпечує практичну спрямованість роботи на сталий розвиток оборонного потенціалу.

Запропонований комплекс рекомендацій щодо удосконалення підходів у плануванні, прогнозуванні та забезпеченні координації між відомствами є результатом усього попереднього аналізу. Вони логічно

випливають з виявлених прогалин і спрямовані на створення ефективної системи моніторингу та оцінки.

Висновок про прогнозоване підвищення ефективності державних програм на 17 % та визначення системи як "надійної" є найвищим ступенем обґрунтованості, оскільки він являє собою кількісну оцінку потенційного результату впровадження наукових розробок. Цей прогноз базується на моделюванні та розрахунках, здійснених у дисертації, що надає рекомендаціям високої достовірності та переконливості.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації є достатнім і високим. Усі результати підтверджені методологічно коректними процедурами, включаючи системний аналіз, порівняльні дослідження, багатокритеріальне моделювання (зокрема, використання методу аналізу ієрархій) та прогнозні розрахунки. Це дозволяє стверджувати, що дисертаційна робота Скуріневської Л.В. має високу наукову значущість і вагому практичну цінність для формування та реалізації оборонно-економічної політики України.

Достовірність результатів і новизна досліджень, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Достовірність отриманих наукових результатів забезпечена послідовною та методологічно коректною реалізацією всього циклу дослідження:

- теоретичне обґрунтування (базування на фундаментальних працях вітчизняних і зарубіжних науковців у сферах економіки, національної безпеки та оборонного менеджменту);

- системний підхід (застосування методів системного, порівняльного та структурно-функціонального аналізу для дослідження складних об'єктів);

- емпірична база (використання офіційних даних, нормативно-правових актів України, звітності міжнародних організацій (НАТО, ЄС) та результатів науково-дослідної роботи з військового управління (НДР «Менеджмент-УР»);

- адекватність інструментарію (застосування сучасного математичного апарату, зокрема методу аналізу ієрархій (МАІ), багатокритеріального аналізу та імітаційного моделювання, які дозволили отримати кількісні оцінки (прогноз підвищення ефективності на 17%) та формалізувати експертні судження).

Зазначені чинники в сукупності забезпечують високу достовірність усіх наукових положень, висновків та практичних рекомендацій дисертаційної роботи.

Наукова новизна дисертаційного дослідження Скуріневської Лесі Валентинівни є значною та вагомою, що повністю відповідає рівню доктора економічних наук. Одержані результати поглиблюють теоретико-методологічні положення та формують практичні рекомендації щодо удосконалення засад управління оборонними ресурсами в контексті зміцнення економічної безпеки держави.

Результати, одержані вперше:

- обґрунтовано концептуальний підхід до взаємозв'язку оборонного менеджменту та управління ресурсами в системі економічної безпеки. Новизна полягає у стратегічному поєднанні оперативних рішень оборонного менеджменту з механізмами раціонального розподілу всіх типів ресурсів (матеріальних, фінансових, інформаційних, людських);

- запропоновано системний підхід до формування Концепції управління оборонними ресурсами України. Уперше розроблено цілісну структуру Концепції, яка охоплює принципи, методи, інструменти, рівні реалізації та етапи впровадження;

- сформульовано рекомендації щодо оптимізації оборонного планування на основі порівняльного аналізу систем країн-членів НАТО та ЄС. Новизна полягає в цільовій адаптації найкращих зарубіжних практик для підвищення прозорості, підзвітності та впровадження програмно-цільового методу управління в Україні, включаючи оптимізацію розподілу ролей у процесі оборонного планування.

Удосконалення теоретико-методичних підходів:

- удосконалено теоретико-методологічні підходи до аналізу принципів і методів формування оборонних ресурсів. Шляхом узагальнення зарубіжного досвіду та інтеграції програмно-цільового і процесно-орієнтованого управління як інноваційної основи, дисертантка підвищила гнучкість і результативність використання оборонних ресурсів відповідно до сучасних геополітичних та економічних викликів;

- удосконалено науково-методичні підходи до планування та прогнозування потреб. Поєднання стратегічного, сценарного та даних-аналітичного підходів забезпечує адаптивність прогнозування до швидких змін військово-політичної ситуації. Застосування даних-аналітичних інструментів для обробки великих масивів інформації підвищує точність оцінки потреб в умовах обмеженості фінансових ресурсів;

- удосконалено методичні засади оцінювання ефективності використання оборонних ресурсів. Шляхом розробки інтегральної моделі, що поєднує економічні, організаційно-управлінські та воєнно-стратегічні критерії, було підвищено об'єктивність оцінки рівня оборонної достатності. Це дозволяє формувати оптимальні сценарії бюджетного фінансування із врахуванням соціально-економічних пріоритетів;

- удосконалено принципи формування раціональної системи управління оборонними ресурсами. Принципи (об'єктивності, публічності, економічності, прозорості, гнучкості та мультиагентності) інтегрують вітчизняний і зарубіжний досвід, включаючи стандарти НАТО,

забезпечуючи стійкість сектору безпеки й оборони та його адаптацію до викликів;

- удосконалено методику визначення раціональної структури управління. На відміну від існуючих, запропонована методика передбачає ієрархічний розподіл функцій та оцінювання альтернативних варіантів за допомогою методу аналізу ієрархій (MAI), що забезпечує значне підвищення обґрунтованості управлінських рішень у сфері економічної безпеки;

- удосконалено комплексну систему показників оцінки ефективності управління ресурсами. Запропонована система інтегрує кількісні та якісні характеристики (витратність, оперативність, стійкість, взаємодія) із застосуванням методу попарних порівнянь та визначенням коефіцієнтів пріоритетності;

- удосконалено методику оцінювання ефективності державних програм управління оборонними ресурсами; систему впровадження гібридної моделі управління оборонними ресурсами; підходи до розробки комплексної моделі ефективної системи моніторингу та оцінки.

Положення, що набули подальшого розвитку:

- систематизація понятійно-термінологічного апарату. Подальшого розвитку набуло уточнення змісту категорії “оборонні ресурси” через виділення шести ключових складових (матеріально-технічна, фінансово-економічна, інформаційно-технологічна, людська, географічна та соціальна), що створює міцну основу для національної концепції оборонного менеджменту;

- науково-методичний апарат формування раціональної системи управління. Подальший розвиток відбувся за рахунок інтеграції багатокритеріального аналізу, поєднання узагальнених і часткових показників ефективності та міжнародних стандартів, що підвищує адаптивність системи до змін безпекового середовища;

- концептуальний підхід до формування стратегічного плану управління ресурсами. Поглиблено підхід із фокусом на особливостях воєнного конфлікту з росією, потребах гнучкого реагування на загрози та інтеграції цивільно-військових ресурсів у рамках концепції тотальної оборони.

Основні положення і висновки дисертації повною мірою викладені в 49 наукових працях загальним обсягом 41,88 друк. арк., з яких 32,31 друк. арк. належить особисто автору. Зокрема, опубліковано: розділи у 2 колективних монографіях (4,9 друк. арк.); 4 статті, включені до міжнародної наукометричної бази даних Scopus (1,28 друк. арк.), що підтверджує міжнародне визнання результатів; 1 стаття у наукових періодичних виданнях інших держав (0,09 друк. арк.); 23 статей у вітчизняних фахових виданнях (22,25 друк. арк.); 19 публікацій в інших наукових виданнях (3,79 друк. арк.).

Загальна кількість та якість публікацій є достатньою для здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, а їхній зміст повністю відображає наукову новизну та ключові положення дисертаційного дослідження.

Теоретична і практична цінність наукових результатів

Теоретична цінність роботи полягає в поглибленні концептуальних засад управління оборонними ресурсами, систематизації понятійно-термінологічного апарату (включно з новими складовими ресурсів) та обґрунтуванні системного підходу до формування національної Концепції управління оборонними ресурсами. Запропоновані принципи, зокрема мультиагентність, та гібридна модель управління створюють міцний теоретико-методологічний базис для подальших наукових досліджень економіки безпеки та оборони.

Практична цінність результатів реалізується через розробку науково-методичного апарату, зокрема:

- інтегральної моделі оцінки ефективності ресурсів (за економічними, організаційними та воєнно-стратегічними критеріями);
- методики визначення раціональної структури управління із застосуванням методу аналізу ієрархій (MAI);
- методики оцінювання ефективності державних програм (на основі воєнно-економічного критерію);
- рекомендацій щодо імплементації кращих практик НАТО у Стратегічний план та систему моніторингу.

Впровадження цих результатів забезпечує підвищення прозорості та обґрунтованості управлінських рішень, сприяє раціональному використанню оборонних ресурсів і прогнозованому підвищенню ефективності державних програм на 17%, зміцнюючи економічну стійкість України.

Оцінка оформлення дисертації та змісту реферату.

Дисертація та реферат оформлені згідно з вимогами МОН України. Зміст дисертаційної роботи логічний, виклад матеріалу послідовний і достатньою мірою розкритий.

Зміст реферату повністю ідентичний основним положенням дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

1. У роботі обґрунтовано гібридну модель управління ресурсами, але недостатньо розкрито деталі операційного рівня децентралізації. Хотілося б бачити чіткішу межу відповідальності між центральними органами та виконавцями.

2. Визначена система показників ефективності (п. 9 висновків) включає "якість взаємодії" та "інформаційне забезпечення", які є досить якісними категоріями. Методи їхньої формалізації та вимірювання в умовах воєнних дій потребують додаткового уточнення.

3. Прогнозний показник підвищення ефективності на 17% (п. 14 висновків) є сміливим. Необхідно навести детальніші припущення та базові сценарії, на основі яких було отримано це кількісне значення.

4. Включення екологічного виміру до Концепції управління є прогресивним. Проте його зв'язок із першочерговими воєнно-економічними критеріями у дисертації міг би бути аргументований більш ґрунтовно.

5. Порівняльний аналіз систем управління країн НАТО є вичерпним, але не було приділено належної уваги досвіду країн, які мають схожу структуру загроз (наприклад, балтійські країни), що могло б доповнити практичні рекомендації.

Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам

Дисертація Скуріневської Лесі Валентинівни «Управління оборонними ресурсами в системі формування економічної безпеки України» виконана на високому науково-теоретичному й методичному рівні, а отримані в процесі дослідження наукові результати характеризуються значною новизною та вагомою практичною цінністю.

Робота є завершеною науково-дослідною працею, що системно вирішує важливу науково-прикладну проблему вдосконалення механізмів управління оборонними ресурсами в контексті зміцнення економічної безпеки держави. У дисертації: сформовано концептуальні засади управління оборонними ресурсами; розроблено інтегральну модель оцінки ефективності їх використання; обґрунтовано шляхи адаптації кращих

міжнародних практик (НАТО/ЄС) до національної системи оборонного планування.

Отримані в процесі дослідження наукові результати у своїй сукупності повністю слугують для вирішення поставлених завдань дослідження, а її зміст і якість відповідають вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, а саме пунктам 7 та 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, та відповідає паспорту наукової спеціальності.

Вважаю, що дисертаційна робота Скуріневської Лесі Валентинівни є цінним науковим доробком, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент,

професор кафедри

бізнес-економіки та підприємництва

Київського національного

економічного університету

імені Вадима Гетьмана,

д.е.н., професор

К.А. Андрющенко

